

Marie Emilie Bråten Bonsaksen

Klætlåna fra hjem til miljøutstilling

En undersøkelse av hvordan Trøndelag Folkemuseum Sverresborg har laget miljøutstillinger i perioden 1975 - 1981 og 2021

Bacheloroppgave i Bachelor i kulturminneforvaltning
Veileder: Mattias Bäckström

Mai 2022

Marie Emilie Bråten Bonsaksen

Klætlåna fra hjem til miljøutstilling

En undersøkelse av hvordan Trøndelag Folkemuseum
Sverresborg har laget miljøutstillinger i perioden
1975 - 1981 og 2021

Bacheloroppgave i Bachelor i kulturminneforvaltning
Veileder: Mattias Bäckström
Mai 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske og klassiske studier

Kunnskap for en bedre verden

Forord

Tusen takk til alle som har bidratt til denne oppgaven.

Spesielt ønsker jeg å takke ansatte ved Trøndelag Folkemuseum Sverresborg som både har bidratt til en fantastisk hospiteringsperiode og som har hjulpet til med tilgang til arkiv, bilder og intervju! Uten hjelp fra museet hadde ikke oppgaven fått den formen som den har i dag.

Videre sender jeg en stor takk til veilederen min, Mattias, for gode tilbakemeldinger underveis i arbeidet mitt og til mamma som alltid bistår med korrektur og skrivetips.

Marie, 09.05.2022

Innholdsfortegnelse

Forord.....	0
1.1 Tema og problemstilling	2
1.2 Hospitering	2
1.3 Teori og begrepsavklaring.....	3
1.4 Kilder og metode	5
1.5 Oppgavens struktur.....	6
Kapittel 2: Bakgrunn	6
2.1 Folkemuseum og friluftsmuseum	6
2.2 Sverresborg.....	7
2.3 Klætlåna.....	8
Kapittel 3: Hjemmet på utstilling	9
3.1 En gave til museet blir til en miljøutstilling	9
Tilbakeføringen av låna til 1910-tallet	10
Interiøret etter gjenreisningen	12
Hvorfor ble interiøret slik det ble?	17
3.2 Miljøutstillingen fra 2021	19
Hvorfor blir utstillingen i Klætlåna endret?	19
Hvordan har arbeidet i 2021 foregått?.....	20
Hvordan ble resultatet av arbeidet i 2021?	22
Kapittel 4: Oppsummerende avslutning	27
Litteraturliste	28

1.1 Tema og problemstilling

Tema for denne teksten er utstillingspraksis for museumsinteriør på et folkemuseum. Nærmere bestemt skal jeg undersøke utstillingspraksis på Sverresborg Trøndelag Folkemuseum i perioden 1975 – 1981 og i 2021. Dette skal jeg gjøre ved å ta utgangspunkt i Klætlåna og miljøutstillingene fra 1975 – 1981 og 2021. Jeg er interessert i å undersøke prosessen fra bebodd hjem til ferdig utstilling, og se på hvordan museet i forskjellige perioder har arbeidet med miljøutstillingene. Her er det interessant, i tillegg til å sammenligne utstillingene, å finne ut hva som var hovedårsaken til at utstillingen ble endret i 2021, hva som ønskes å formidles gjennom den nye utstillingen og hva som har vært i fokus ved det nye arbeidet.

Jeg har to problemstillinger som oppsummerer det jeg ønsker å undersøke: «Hvorfor og hvordan har Trøndelag folkemuseum bygget sine miljøutstillinger i Klætlåna?» og «På hvilken måte endret ombyggingen av miljøutstillingen i 2021 hvordan Klætlåna blir oppfattet?»

1.2 Hospitering

Som en del av bacheloroppgaven i kulturminneforvaltning skal man gjennomføre en hospiteringsperiode på 4 uker. Min hospitering ble gjennomført hos Sverresborg Trøndelag Folkemuseum ved Avdeling for kulturarvsforvaltning. Oppgavene jeg fikk tildelt på hospiteringen kan deles i tre kategorier: Samlingsforvaltning, konservering og annet forefallende arbeid knyttet til utstillinger og bygningene på museet. I tillegg fikk jeg være med på forskjellige møter innad i avdelingen og på tvers av avdelinger.

I løpet av de fire ukene har jeg også fått være sammen med konservatorene og jeg har fått oppgaver av magasinansvarlig. Hovedsakelig har jeg forholdt meg mest til Mette Maske som er papirkonservator, men som jobber mye med tekstil. Sammen med henne har jeg hjulpet til med klargjøring av gjenstander, vasking, merking og registrering i Primus. I tillegg fikk jeg være med på prosjekt med Lisa Monner, malerikonservator, og Ina Neese, gjenstandskonservator.

Tema for denne oppgaven fant jeg inspirasjon til på en av turene jeg og Ina Neese hadde på museumsområdet. En av oppgavene hennes er konservering av de mange støpejernovnene som fins i bygningene på Sverresborg. I forbindelse med en befaring for å sjekke rust på ovnene i Gramgården dro vi innom Klætlåna der hun nylig hadde gjort

vedlikehold på ovnene ved oppgradering av utstillingen. Den nye utstillingen i huset har en nydelig støpejernovn, men det som virkelig snakket til meg var den levende utstillingen de hadde laget. Jeg ble rett og slett forelsket i hvor hjemmekoselig denne utstillingen føltes. Dette gjorde at jeg ble interessert i hvordan «hjemmet» har blitt fremstilt på Sverresborg og det åpnet tankeprosessen for hvordan jeg kunne gjøre det som en del av oppgaven min.

1.3 Teori og begrepsavklaring

I dette delkapittelet skal jeg redegjøre for relevant teori og relevante begreper. En kort oversikt over Friluftsmuseets og folkemuseets inspirasjonskilder og særpreg gis i kapittel 2, men i denne delen av teksten defineres begrepene kort. Siden «lån(a)» er et ord som ofte blir brukt i teksten velger jeg også å kort definere trønderlån. Videre redegjør jeg for hvilken type utstillinger som har vært, og er, i Klætlåna før jeg deretter presenterer de relevante begrepene til utstillingene og arbeidet med dem.

Trøndelag folkemuseum Sverresborg, heretter kalt Sverresborg, er et kulturhistorisk museum med fokus på trøndersk historie, byggeskikk og tradisjoner. Det er også et folkemuseum og friluftsmuseum. Huset jeg skal undersøke er en del av bygningssamlingen til museet og er et trønderlån. Trønderlån er som regel treromsstuer som ble påbygd i lengden. Husene er smale, og vinduer er plassert symmetrisk noe som gjør at man kan se rett gjennom huset og det gir rommene godt med lys.¹

Videre er det relevant å redegjøre for hvilken type utstilling Klætlåna er. Når man skal karakterisere en utstilling må man ofte se etter hovedtendenser. Dette er fordi de fleste utstillinger inneholder trekk fra flere utstillingstyper. Solide, saklige opplysninger og gode historier eller gode opplevelser er to ting som museer ønsker å gi sine besøkende.² For miljøutstillingen i Klætlåna er det siste leddet som er mest relevant.

Utstillingene som har vært i Klætlåna er begge miljøutstillinger med formål å fortelle en historie. Gjennom utstillingen ønsker museet å styre de besøkende mot en bestemt oppfatning eller opplevelse. I denne sammenhengen skal den besøkende føle at de går inn i et trøndersk hjem fra 1910-tallet. Denne typen utstilling er ifølge museologen Ole Strandgaard en utstilling med høy narrativitet.³ I slike utstillinger er det helheten som er i hovedfokus for å

¹ Christensen 1995: 140

² Strandgaard 2004:112

³ Strandgaard 2004: 113

vise sammenhengen gjenstandene er en del av. Derfor vil det ikke være noen spesifikke opplysninger om enkeltgjenstander i utstillingen. I tillegg er utstillingen et godt eksempel på kontekstuelle utstillinger. Her ser vi tingene i et rekonstruert miljø og det er som en del av dette miljøet at gjenstandene får en mening. Det skal oppfattes som realistisk og formidles som å være autentisk.⁴ Her er det også greit å være oppmerksom på at kravene til en miljøutstilling har endret seg siden 1970 – 1980-tallet til i dag. Selv om begge utstillingene er miljøutstillinger, vil dagens krav til en god utstilling være annerledes enn det var da den første utstillingen ble ferdigstilt på 1980-tallet.

I denne teksten er begrepene hjem og atmosfære viktig. En bolig er et sted organisert rundt en rekke spesifikke aktiviteter og funksjoner. Det skal soves, spises, bades, lekes, underholde gjester, ryddes og vaskes hus og tøy. Til disse formålene er det innredet rom med spesifikke funksjoner.⁵ Et hjem er mer enn dets funksjoner og organisering. Det er også romlighet, overflater, teksturer, lukter, lyder, lys og farge.⁶ Alt dette er elementer som vi opplever via sansene våre og som påvirker vår oppfatning av verden. I denne sammenhengen er utfordringen å gjenskape elementene, og gjøre at et hus som en gang var bebodd igjen skal føles som et hjem og ikke som et museum. Det er her begrepet atmosfære blir relevant.

I dagligtalen bruker vi ordet atmosfære om det lille ekstra med et sted, en ting, et menneske eller en situasjon. Atmosfære handler om den sanselige erfaringen av verden, og i estetisk teori er atmosfære stemte rom som trenger både det sanselige objektet og det sanselige subjektet for å forekomme.⁷ Det vil si at alle tilstedeværende subjekter og objekter i prinsippet er medskapere av atmosfære, men alle bidrar ikke nødvendigvis med like stor kraft. Med andre ord handler atmosfære om tilstedeværelse i rom. Atmosfæren kan ikke ses, tas på, smakes eller luktes, men man kan tydelig merke den likevel.⁸ Det er ikke gjennom husets formelle egenskaper at man fornemmer atmosfære, men gjennom de egenskapene som gjør at huset gir et inntrykk. Ved bruk av utvalgte elementer i en utstilling kan man skape en ønsket atmosfære, og slik tilrettelegge for de stemninger og følelser som museet ønsker å formidle.

I tillegg er det relevant å diskutere hvilke restaureringsideologier som har vært gjeldende ved arbeidene som er gjort på låna. I korte trekk kan man si at det handler om hva

⁴ Strandgaard 2004: 111; Sandvik 2009: 50

⁵ Wiil 2015: 41

⁶ Wiil 2015: 41

⁷ Wiil 2015: 45

⁸ Wiil 2015: 45

som skal bevares, og hvordan denne bevaringen skal gjennomføres i praksis.⁹ For arbeidet på 1970-tallet er det tilbakeføringsideologien som er mest fremtredende fordi målet var at huset skulle fremstå mest mulig likt sitt utseende i 1910, og samtidig bevare mest mulig av de materialer som det opprinnelig ble laget av.¹⁰ Mens det i 2021 er fokus på konserveringen av gjenstander. Det vil si at mye av arbeidet som ble gjort i 2021 hadde som formål å redusere nedbrytning av gjenstandene som sto, eller skulle inn, i utstillingen i tillegg til nødvendig vedlikeholdsarbeid av huset. Når man arbeider med konservering i fokus vil det enten karakteriseres som å være forebyggende ved kontrollering av gjenstandens omgivelse, oppbevaringsforhold og håndtering eller direkte ved at det ble gitt fysisk og/eller kjemisk behandling på gjenstanden.¹¹

1.4 Kilder og metode

I denne teksten bruker jeg tre forskjellige typer kilder for å undersøke interiøret i Klætlåna. I de to første kapitlene benytter jeg litteratur for å redegjøre for relevant teori og bakgrunn for temaet. I kapittel 3 er første del basert på arkivdokumenter fra Sverresborg samt noe litteratur for å støtte opp det som fins i arkivet. Arkivmaterialet jeg støtter meg på er fra museets bygningsarkiv som består av diverse dokumenter fra flyttingen av huset til oppsettingen på museet og planleggingen av utstillingen. Dokumentene er skrevet av tidligere ansatte ved museet. For den andre delen av kapittel 3 er teksten basert på intervju i tillegg til relevant teori og egen observasjon.

For denne oppgaven var det viktig å gjennomføre intervju. For det første var det ingen dokumenter fra arbeidet i 2021 i bygningsarkivet og, for det andre så ønsket jeg et innblikk i hvordan museet arbeider med utstillinger og hvilke faktorer som i dag blir tatt hensyn til når man skal lage en utstilling. I tillegg ønsket jeg å vite mer om hvordan låna brukes i formidling og hvilke tilbakemeldinger museet har fått fra publikum etter den nye utstillingen åpnet. I utgangspunktet hadde jeg bare avtalt intervju med Lisa Monner og Ina Neese som begge har jobbet med utstillingen, men siden jeg hadde noen spørsmål om formidling inviterte de også Christina Rørvik Søhol, museumspedagog fra publikumsavdelingen, til å være med. Jeg valgte å gjøre et semistrukturert kvalitativt intervju og sendte de en intervjuguide i forkant slik

⁹ Stein 2003: 145

¹⁰ Stein 2003: 143

¹¹ Stein 2003: 146

at de kunne forberede seg.¹² Jeg ønsket å intervju alle samtidig for å skape en naturlig flyt i samtalen, og for at informantene skulle kunne spille på hverandres svar samtidig som vi holdt oss innenfor det gitte tema. Rekkefølgen på spørsmålene var i utgangspunktet ikke viktig derfor valgte jeg å la dem snakke fritt innenfor intervjuguiden og spurte tilleggsspørsmål der det var behov. Etter intervjuet gikk vi en tur inn i låna der Monner fortalte mer om utvelgingsprosessen av gjenstander og rekvisitter, og pekte på konkrete eksempler av det vi hadde snakket om tidligere. Rørvik Søhol var også med og ga eksempler på hvordan låna formidles.

1.5 Oppgavens struktur

Oppgaven er delt inn i fire kapitler. Kapittel 1 er innledningskapittel. Kapittel 2 handler om bakgrunnen til analysen. Her vil det gis en kort oversikt over inspirasjonskildene til folkemuseum og friluftsmuseum. Videre skal Sverresborg kort presenteres før jeg presenterer historien til Klætlåna. Kapittel 3 er tekstens analysedel. Her er kapitlet delt i to hoveddeler: interiørutstillingen fra 1975 – 1981 og den nye fra 2021. Første del handler om arbeidet for å tilbakeføre låna og hvordan museet valgte å innrede den. I andre del av kapitlet ser jeg nærmere på det nye interiøret, arbeidet med det og hvordan utstilling nå oppfattes. Kapittel 4 inneholder en konklusjon og sammendrag av analysedelen.

Kapittel 2: Bakgrunn

2.1 Folkemuseum og friluftsmuseum

Anne Eriksen tar opp tre inspirasjonskilder som førte til de første folkemuseene: Oscar IIs samling på Bygdøy, verdensutstillingene i 1851 og 1867 og etnografiske utstillinger. Oscar IIs samling, stiftet i 1881, presenteres ofte som verdens første friluftsmuseum, men kan likevel forstås som en romantisk park.¹³ Samlingen passer inn i datidens nasjonalromantiske tanker. Sten Rentzhog presenterer også Oscar IIs samling som det første friluftsmuseet. Han beskriver de første museene som bygningsmuseer som skulle vise frem gamle bygninger og byggeskikkens utvikling fra tiden med dyr og mennesker under samme tak til gårdstun med

¹² Dalland 2020: 68

¹³ Eriksen 2009: 71.

bygninger med ulike funksjoner. Byggene skulle også plasseres slik som de ville stått i virkeligheten.¹⁴

Verdensutstillingene i 1851 og 1867 har bidratt til utviklingen av hva en utstilling kan være. I 1851 var utstillingene delt inn etter nasjon, noe som gjorde at fremvisningen fikk et nasjonalt preg. Dette preget ble tydeligere på utstillingen i Paris i 1867, fordi man da oppfordret til å sette opp nasjonale bygninger. Dette ble senere en viktig del av hvert lands bidrag til utstillingen. Slik oppsto det en bevissthet om at nasjonalt særpreg kunne tematiseres gjennom utstilling og fremvisning.¹⁵

Museenes egne etnografiske samlinger er også en del av folkemuseets historiske bakgrunn. Gjenstander som tidligere hadde blitt brukt som eksempler på hvordan mennesket har bearbeidet naturmateriale ble i løpet av siste halvpart av 1800-tallet gitt en annen betydning. Fokuset ble nå også satt på hvordan gjenstandene var en kilde til menneskelig virksomhet i stedet for bare det rent materielle. Gjenstandene ble nå en del av et narrativ om skikk, tro, ferdigheter og levemåte. Selv om det i noen kretser tok lang tid før dette ble akseptert, begynte man å vurdere om bondekulturen burde samles inn.¹⁶

Ifølge museolog Ragnar Pedersen ga folkemuseenes samling av hus og gjenstander innlevelse og opplevelse på en annen måte enn de skriftlige fremstillingene av historien.¹⁷ Museet skulle gi et levende bilde av fortiden og «levende museum/historie» ble et kjent begrep.¹⁸ Et særtrekk ved friluftsmuseer er at opplevelsesverdien for publikum ligger i både miljøet med husene sett utenfra og det gjenskapte interiøret innendørs.¹⁹

2.2 Sverresborg

Bygningsmuseet for Trondhjem og Trøndelag ble stiftet i 1913 på privat initiativ, og i mange år var hovedtyngden av arbeidet basert på frivillighet og private bidrag. Ved grunnleggingen besto samlingen av 7 bygninger og cirka 300 gjenstander. Folkemuseet har i

¹⁴ Rentzhog 2007: 53

¹⁵ Eriksen 2009: 72

¹⁶ Eriksen 2009: 72

¹⁷ Pedersen 2003:36

¹⁸ Rentzhog 2007: 106

¹⁹ Pedersen 2003: 35

løpet av sin tid utviklet seg til et av landets største kulturhistoriske museer med samlinger av bygninger og gjenstander. I tillegg har museet et omfattende arkiv og et historisk fotoarkiv.²⁰

Museet har i dag mer enn 120 registrerte antikvariske bygninger, der de fleste er fra 1700- og 1800-tallet, hvorav cirka 80 bygninger er satt opp og skal illustrere trøndersk byggeskikk fra by til bygd samt ulike geografiske områder i Trøndelag.²¹ Samlingen av hus er variert, både i størrelse, utforming, funksjon og opprinnelse. Noen bygg er åpne for publikum og er innredet med tanke på å formidle et tidsbilde, mens andre bygg inneholder tematiske utstillinger. Byggene som ikke er åpne for publikum bidrar til helhetsbildet ved å være en del av det miljøet som museet ønsker å formidle, enten det er som en del av et gårdstun eller som en bygård.²² Klætlåna, som denne teksten handler om, er en del av «bygda» på museet.

2.3 Klætlåna

I perioden 1971 – 1980 fikk museet seks nye bygg i samlingen sin.²³ En av de nye tilskuddene var et trønderlån fra Leinstrand. Låna kom fra Klæt «Bortigården» i tidligere Leinstrand kommune og ble gitt til museet av daværende eier, Ole Klæt og hans sønn Anders.²⁴ Huset ble en del av samlingen i 1974 og ble gjenreist i 1975 med et interiør satt i ca. 1910. Gården lå sentralt i bygda og har en lang historie. Den ble kjøpt av givers bestefar i 1836 og har til 1974 vært i givers familie.²⁵

Huset er et trønderlån og Klætlåna var først en treromsstue som ble påbygd.²⁶ Trolig ble den satt sammen med et sengeloft som da ble nystuedelen, finstua, av låna. Det er usikkert når de to husene ble bygd sammen, men man tror det kunne skjedd en gang på 1800-tallet.²⁷ Klætlåna er unormalt bred og det er derfor satt opp et lite kammers i bakre del av dagligstua. Denne ble brukt av kårfolket og senere av sjølfolket og de minste barna. De eldre barna og tjenestefolket sov i andre etasje, enten over kjøkkenet eller over nystua. Rommene ble kalt for nystua, dagligstua, kammerset, kjøkkenet og midtgangen. Rommene i andre etasje som ble brukt mest hadde navn etter rommene under: nystueloftet og kjøkkenloftet. Mens rommene

²⁰ Trøndelag Folkemuseum Sverresborg 1984: s. 3; Trøndelag Folkemuseum Sverresborg u.å

²¹ Mellemsether 2005: 4

²² Mellemsether 2005: 4

²³ Mellemsether, Reisersen og Søholt 2009: 267

²⁴ Trøndelag Folkemuseum Sverresborg 1984: 32

²⁵ Fiskaa og Falck Myckland 1956: 382

²⁶ Trøndelag Folkemuseum Sverresborg 1984: 32

²⁷ Alsvik 1974: 30-37

over dagligstua og kammerset ble kalt for arbeidsloftet og loftet.²⁸ Det er disse navnene jeg kommer til å bruke videre i teksten.

Kapittel 3: Hjemmet på utstilling

I dette kapittelet tar jeg for meg de to miljøutstillingene i Klætlåna. Her skal jeg beskrive arbeidsprosessen fra nedtaking i 1974, oppsetting i 1975 og ferdig miljøutstilling i 1981 samt se nærmere på hvilke endringer som ble gjort i 2021. Denne delen av teksten støtter seg på arkivmateriale og intervju. I tillegg skal relevante begreper og teorier settes i kontekst til miljøutstillingene.

3.1 En gave til museet blir til en miljøutstilling

I 1974 får Sverresborg Klætlåna i gave av Ole Klæt og arbeidet med å flytte låna og å sette den opp på museet startes allerede dette året. I arkivkildene jeg har hatt tilgang til kommer det ikke tydelig frem om låna alltid har vært tiltenkt å ha et interiør fra begynnelsen av 1900-tallet, eller om det er en idé som har utviklet seg etter hvert som man har jobbet med huset. I notatene fra gjenreisningen av låna står det at opplysninger gjennom intervju av daværende beboere i huset og spor i bygningen har gitt gode holdepunkter for en slik rekonstruksjon.²⁹ For låna sin del betydde det at 60 år med utvikling måtte strippest bort for å realisere tilbakeføringen.

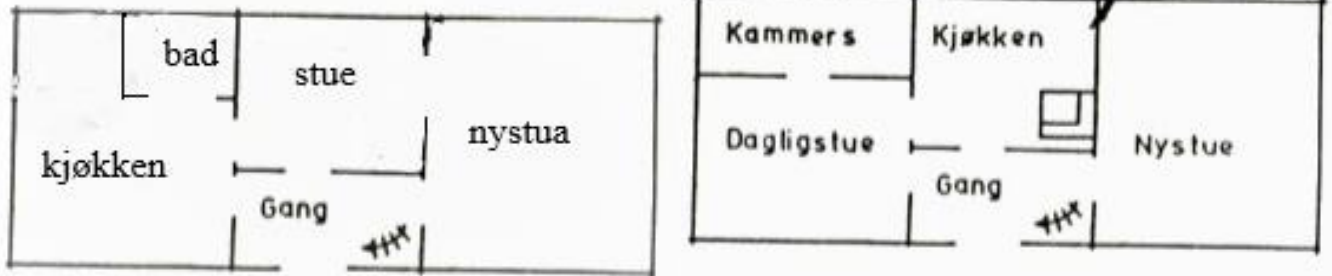
Arkivmaterialet fra arbeidet på låna viser tydelig at fokuset lå på akkurat denne tilbakeføringen. Husets daværende form på 1970-tallet har ikke blitt gitt noe oppmerksomhet annet enn for å påpeke endringene som har skjedd. I dokumentene fra arkivet som jeg har hatt tilgang til finnes det en plantegning som kan si noe om hvordan låna så ut. Den er uten beskrivelser og få detaljer. Av andre typer kilder så er det skrevet en artikkel om husets bygningshistorie. «Klæt-låna – Et hus med fortid» ser på bygningshistorien til huset og inkluderer de mer moderne endringene, men har sitt hovedfokus på de eldre sporene i bygget. Teksten er et kapittel i årsberetningen til museet fra 1974 og er skrevet av Elling Alsvik. Alsvik er også forfatter av flere av dokumentene fra arkivet, og har jobbet med både nedtakingen og gjenreisningen av låna. For å visualisere forskjellene mellom huset i 1974 og

²⁸ *Klæt-stua, Leinstrand. Avskrift av intervju med Klara og Ole Klæt tatt opp på lydbånd 7/5-1974* 1974: 1

²⁹ Alsvik *Klæt-låna, notater ved gjenreisningen* u.å.: s. 1

den endelige planløsningen etter rekonstruksjon, har jeg laget en planskisse basert på beskrivelsene i kildene og lagt ved en kopi av skissen som fins i arkivet.

Figur 1: rekonstruert skisse av planløsningen til Låna i 1974. Figur 2: planskisse

Tilbakeføringen av låna til 1910-tallet

Huset som museet fikk, trengte altså litt arbeid for at det skulle passe inn i museumsmiljøet. Målet var en tilbakeføring til hvordan huset så ut i cirka 1910.³⁰ Ser man på norsk restaureringsideologi kan arbeidet som ble gjort på låna relateres til tilbakeføringsideologi.³¹ Det betyr at man måtte fjerne alt som var yngre enn valgte tidsperiode, rekonstruere det som hadde gått tapt og samtidig akseptere synlige spor av alder. Ved nedtakingen av låna i 1974 ble det tatt notater av Alsvik. I notatene blir hver del av huset beskrevet, og spor etter endringer blir notert. Siden tema for oppgaven min er interiøret i Klætlåna vil ikke endringer gjort på fasaden fokuseres på, men jeg inkluderer likevel en beskrivelse av fasaden fordi den bidrar til oppfatningen av utstillingen da huset er en del av et større miljø på museet. Fordi museet valgte å la loftetasjen stå uinnredet ved gjenreisningen vil ikke endringer gjort der beskrives med mindre de er viktige for låna som en helhet.

Jeg starter med utsiden av huset. Huset er et laftet trønderlån med panel. Det er spor av at det i en periode har stått upanelt, men huset ble panelt før 1910 og det ble derfor satt på samme type panel over hele låna og det ble valgt å sette inn vannbord slik de antok det hadde sett ut. Bygningen ble malt hvit med grønn belistning. Ytterdøren hadde en brunbeige farge, men det ble regnet som et senere fargevalg, og døren ble i stedet malt i en okergul farge. Til grunnmuren ble det brukt stein fra Klett og det ble rekonstruert en åpning til en potetkjeller

³⁰ Alsvik *Klæt-låna, notater ved gjenreisningen* u.å.: 1

³¹ Stein 2003: 145

slik det var fra gammelt av. Taket er dekket med skifer, men ikke med de originale stenene da de var ødelagte.³²

Innsiden av låna er beskrevet og inndelt etter rommene. Nystua er det rommet som trengte minst arbeid ved tilbakeføring til 1910. Dette er fordi det hadde blitt gjort få moderniseringer av innredningen. Den største endringen var en skyvedør satt inn mellom nystua og det gamle kjøkkenet. Ved gjenreisning ble veggen restaurert med de opprinnelige panelene som eierne heldigvis hadde tatt vare på. Resten av interiøret i rommet ble gjenreist slik det sto ved nedrivningen. Malingen på veggene var i nokså god stand og trengte bare litt flekking. Resten av låna derimot hadde gjennomgått store moderniseringsendringer siden 1910.

Det som før var kjøkkenet, ble en gang i løpet av Ole Klæts tid gjort om til en stue, og i senere tid ble den brukt som tv-stue. Flyttingen av kjøkkenet skjedde samtidig som skyvedøra inn til nystua og det ble også satt porøsplater på veggene. Da rommet ble brukt som kjøkken var veggen upanelt og var trolig malt gulbrun i øvre del av veggen og rødlig brun nederst. Dette rommet er nå gjenreist som kjøkken slik det var på 1910-tallet. Videre fantes det spor etter en gammel peis og en gammel brannmur i veggen mot dagligstua. Disse ble gjenreist etter beskrivelse fra intervju og merker i bygningen. Døra mot gangen ble satt inn i samme tid som den gamle peisen ble revet. Fordi museet valgte å sette opp peisen igjen, burde veggen også blitt satt opp, men de vurderte at en slik gjenkapping ville bli svært tydelig og lite pent, så de valgte derfor å la døra stå.³³

I dagligstua er det også gjort store endringer. Da museet overtok huset var denne delen av låna brukt som kjøkken, og kammerset bak i rommet var blitt delt og gjort om til badrom/vaskerom. Av plantegningen de brukte for å tegne en rekonstruksjon til 1910-tallet ser man at kammerset er halvert og ligger nå i hjørnet mot kjøkkenet.³⁴ I kildene nevnes både badrom og vaskerom om hverandre. Jeg tolker det som at det refereres til samme rom når de omtales, men det kan også vært badrom mot det gamle kjøkkenet og vaskekrok i den åpne delen av kammerset. Denne delen av dagligstua er trolig den nyeste endringen, og er i 1974 bare noen få år gammel. Stua er panelt med pilasterpanel og det ble funnet spor som tyder på at kammersveggen og panelet er satt inn samtidig. Museet valgte derfor å gjenreise veggen siden de ønsket å bruke pilasterpanelet om igjen. Gjennom intervju med Ole Klæt er

³² Alsvik *Klæt-låna, notater ved gjenreisningen* u.å.: 1

³³ Alsvik *Klæt-låna, notater ved gjenreisningen* u.å.: 2

³⁴ *Klæt, stuelån, planer og snitt* 1974

pilasterpanelet datert til 1921. Så langt det har vært mulig ble det brukt originalmateriale ved gjenreisningen. Panelene har vært dekorert med sjablongmønster og litt av dette var bevart. Resten av veggene ble rekonstruert og malt på nytt. I hjørnene av stua fantes det spor etter kråskap og ellers er det spor av veggfaste benker og andre skap.³⁵

Midtgangen har stått upanelt til cirka århundreskiftet og er etter det blitt panelt. Ved gjenreisningen ble gangen satt inn uten panel. Døra mot kjøkkenet ble, som tidligere fortalt, beholdt. Av endringer på loftet er det verdt å nevne at det i 1922 ble satt inn et baderom på kjøkkenloftet. Rommet ble da delt. Ved gjenreisningen valgte museet å gjøre om loftet til slik det var før badet ble satt inn, og rommet ble nå ett istedenfor to. På nystueloftet ble også de nyere delingsveggene fjernet mens dagligstueloftet fikk stå uforandret.³⁶

Interiøret etter gjenreisningen

Det varierte altså fra rom til rom hvor mye som måtte tilbakeføres når museet fikk Klætlåna. I denne delen skal jeg gå dypere i detalj om hvordan interiøret ble etter ferdigstillingen av utstillingen. Her må det nevnes at utgangspunktet for beskrivelsen er et utstillingskart laget sommeren 1981. Kartet ble resultatet av arbeid gjort for å ferdigstille interiøret etter at det i 1980 ble laget en situasjonsrapport for å avdekke hva som trengtes av møblering i låna. I intervjuet jeg hadde med Monner, Neese og Rørvik Søhol ble jeg informert om at museet fikk gjenstander fra Klæt-familien i flere omganger.³⁷ Ved første ferdigstilling av miljøutstillingen besto møbleringen hovedsakelig av gjenstander som museet allerede hadde i magasinet og mye av det kom fra Leinstrandsamlingen. Utstillingskartet fra 1981 viser at det ble satt inn noen nye møbler, men hovedtyngden av nye gjenstander i utstillingen var smågjenstander som tidligere hadde manglet.³⁸ Fordi det er møbleringen fra 1980-tallet som sto frem til 2021 er det denne som beskrives. Det som var av fast inventar og farger på vegger og gulv sto urørt etter arbeidet med tilbakeføringen, og har i ettertid bare blitt gjort vedlikeholdsarbeid på.

Jeg starter med å beskrive *nystua*. Her var den originale malingen på veggene og gulvet godt bevart. Veggene er dekorert med pilasterpanel som rammer inn hvert vindu og med brystpanel mellom vinduene. Veggen er delt horisontalt i samme høyde som vinduskarmene hvor nedre del imiterer treverk mens øvre del har en lys rosa farge; listen

³⁵ Alsvik *Klæt-låna, notater ved gjenreisningen* u.å.: 2

³⁶ Alsvik *Klæt-låna, notater ved gjenreisningen* u.å.: 3

³⁷ Intervju. Lisa Monner (malerikonservator, Sverresborg), Ina Neese (gjenstandskonservator, Sverresborg) og Christina Rørvik Søhol (musumspedagog, Sverresborg), 20.04.2022

³⁸ Fenne *Utstillingsskart Klæstua* 1980; M. B *Klætt* (utstillingsskart) 1981

mellom fargene er mørkere rosa. Pilastrene er hvite med rosa detaljer. Taklisten er malt grønn mens taket er hvitt. Nystua var den delen av bygget som trengte minst arbeid og ble møblert som en standard finstue.

På veggen mot kjøkkenet og gangen ble det i hvert hjørne satt inn skap som fungerte som oppbevaring av finserviset samt for kaffekanner og karafler. Stua ble møblert med en grønn sofa og et mørkebrunt kaffebord med tre stoler rundt. Langs veggene i rommet ble det satt til sammen fem stoler. På bordet var det en duk med en brikke i midten som en kanne sto på. Kortveggen ved døra var innredet med et kråskap, ved siden var det plassert en gyngestol og en kommode med pyntegjenstander. I hjørnet var det en pyntehylle og et bord med sysaker. Fordi vinduer er parallelle i trønderlån ble også en del møbler plassert parallelt. På motsatt vegg var det også satt en kommode med pyntegjenstander slik som på veggen ved døra. I hjørnet på denne veggen er det også plassert en pyntehylle. Ved veggen mot kjøkkenet sto det en Amerika-gyngestol mellom skatollet i hjørnet og ovnen, og ved døra sto det en vedkasse. På gulvet lå det to lange tepper, slik det også hadde gjort da Klæt-familien bodde der.³⁹

Figur 3 og 4 (neste side): Bildene viser nystua fra hver side av rommet. Her er stolene som skal stå rundt bordet satt langs veggene, eller samsvarer bildene med utstillingskartet fra 1981. Stua er for det meste innredet tidsriktig, bortsett fra gyngestolen som er fra cirka 1820-tallet.

Foto: Trøndelag Folkemuseum Sverresborg. 1981.

³⁹ Avskrift av intervju med Sigrid, Klara og Ole Klæt tatt opp på lydbånd 14/5-1974 1974: 6

Figur 5: Her ser vi gruen og kjøkkenbenken. Kjøkkenbenken er utstyrt med de nødvendige redskapene og tallerkenhylla er hengt opp på veggen over.. Bordet til venstre var familiens samlingssted.

Foto: Trøndelag Folkemuseum Sverresborg 1981

I *midtgangen* var det få gjenstander og ingen møbler bortsett fra skapet som var bygd inn under trappa. Videre inn på *kjøkkenet* ble det, som tidligere fortalt, upanelt men malt. I beskrivelsen av rommet ved nedtaking og gjenreisning står det at rommet bør males i de fargene som det fantes rester fra, nemlig rødbrun og gulbrun.⁴⁰ Om dette var fargevalget de endte opp med står ikke i kildene, men fra bilder som ble tatt like før utstillingen sto ferdig i 1981, har veggene fått en grå-beige farge. Dette er samme farge som rommet har i dag. Kjøkkenet ble utstyrt med et stort fellbord med fire stoler rundt og veggfaste benker langs veggen mot kammerset. I hjørnet sto det et kråskap. Dette samsvarer med informasjon fra intervjuene av Klæt-søsknene og spor i tømmeret. Videre ble gruen tilbakeført til slik den var i 1905 med en ovn til matlaging stående inni. Ved siden av gruen var det en kjøkkenbenk. Denne ble utstyrt med relevante redskaper og på benken ble det plassert gjenstander som morter, kaffeboks, kvern osv. Over benken hang en tallerkenrekke med krydderhylle nederst, og diverse andre kjøkkenredskaper. På veggen mot kammerset hang det hornskjeer i eget stativ.

Figur 6: Bilde tatt av kjøkkenet fra gangen. Til venstre henger hornskjeene på veggen.

Foto: Trøndelag Folkemuseum Sverresborg 1981

⁴⁰ Alsvik *Klæt-bygningen*, notater fra nedtakingen 1974: 4, *Klæt-låna*, notater ved gjenreisningen u.å.: 2

Dagligstua er hovedsakelig møblert med det som var typisk for tida. Rommet hadde en sofa som var litt mindre enn den i nystua, ett par stoler sto plassert langs veggen, et ovalt stuebord med en brikke midt på og en lampe. Det var kråskap i det ene hjørnet, klokke på veggen, ovn og vedkasse, en bokhylle på kammersveggen og et matskap i hjørnet mot gangen. Det eneste som skiller seg ut fra typiske trønderske stuer er skrivebordet. Veggene i dette rommet ble ved gjenreisningen restaurert slik at alle veggene hadde pilasterpanel med sjablongutsmykking. Pilastrene er hvite mens resten er malt i grønne toner. I vinduskarmene sto det blomsterpotter og det var tenkt å pynte med blomster på sommerstid.

På *kammerset* ble det innredet med to senger, et vaskestativ, to stoler, kråskap, en liten barnestol, knagger og en lekehest. Sengene var oppredd slik det ble gjort til gjester, med brodert sengetøy, og det var her mesteparten av tekstilet i utstillingen ble plassert.⁴¹ På veggene i kammerset var det også samme type pilastervegg, men uten sjablongmaling.

Figur 7 og 8 (neste side): Her er pilasterveggene med sjablongmønster rekonstruert på veggene i dagligstua. Stua er innredet med møbler som passer beskrivelsene til Klæt-familien. Farens skrivebord står på veggen mot kammerset. Som vi ser på figur 6 er ikke utstilling helt ferdig når bildene ble tatt.

Foto: Trøndelag Folkemuseum Sverresborg 1981

⁴¹ Thorsen *Klætlåna fra Klæt «Bortigården»*, g.nr.45, br.nr.1, *Leinstranda* (manuskript til omvising) 1981: 3

Hvorfor ble interiøret slik det ble?

I mitt arbeid med kildene fra arkivet er det veldig tydelig at det ikke var et fokus på å forklare hvorfor man valgte å gjøre som man gjorde. I notatene fra gjenreisningen starter Alsvik dokumentet med å presisere hva som har vært hovedprinsippet med gjenreisningen. I dokumentet henviser han til intervjuene gjort med daværende beboere og sporene i huset. I tillegg poengterer han at han synes det er viktig å få denne tidsperioden representert i museet fordi de på dette tidspunktet mangler bygg med interiør fra nyere tid. Han bemerker også at Klætlåna kan bidra til å knytte kontakten mellom de eldre husene og 1970-tallet.⁴² Noen dypere forklaring gis ikke, men det er mulig at det finnes andre kilder som kan gi et tydeligere bilde på valgene som ble tatt. Det blir dessverre ikke diskutert videre i mine kilder.

Som bakgrunnskunnskap vet vi at museet hadde god oversikt over trøndersk stueinteriør. Wilhelm Lund, en tidligere museumsbestyrer, skrev i 1923 om gammel trøndersk bondekultur og inkluderte der et kapittel om den trønderske stuen. Denne ble utgitt på nytt i en av årsberetningene til museet på 1970-tallet og var nok derfor fortsatt aktuell litteratur i arbeidet med huset selv om den ikke nevnes eksplisitt i kildene. Artikkelen handler om

⁴² Alsvik *Klæt-låna, notater ved gjenreisningen* u.å.: 1

interiøret fra middelalderen til midten av 1800-tallet, men vil fortsatt gjelde for deler av stueinteriøret i Klætlåna.

Kulturhistoriker Øyvind Fenne skriver i sin situasjonsrapport at de har tatt utgangspunkt i beskrivelsene de har fått fra intervjuene med Klæt-familien og har gjort få avvik fra de.⁴³ Det er gjort noen skjønnsmessige endringer som for eksempel at døra inn til kjøkkenet ble bevart og at museet valgte å rekonstruere sjablongmalingen i dagligstuen som er nyere enn tidsperioden til resten av interiøret. Ifølge tilbakeføringsideologien er det interessant at disse valgene ble tatt, men det viser også at idé og hva som blir utført i praksis ikke alltid samsvarer. Begge avgjørelsene er for så vidt også forklart i kildematerialet. At døra inn til kjøkkenet ble beholdt begrunnes med at gjenkappingen kom til å bli synlig, i tillegg så fungerer døren slik den er nå bedre med utstillingen. Hadde man valgt å lukke veggen måtte man velge mellom å la kjøkkenet stå tomt eller å la rommene være åpne. Når det gjelder sjablongene i dagligstua skriver Alsvik i notatet fra gjenreisningen at museet «finner det riktig å male dem med disse dekorasjonene, selv om de er relativt sent påmalt».⁴⁴ Hvorfor de vurderer det som riktig blir ikke videre diskutert i kilden. I malerikonservator Jon Brønnes bok om dekorasjonsmaling fra 1998 er det en egen seksjon med en oversikt over noen av mønstrene som er brukt i Norge. Her er deler av sjablongmønsteret i dagligstua å finne under brystninger. I registeret er mønsteret datert til 1865 – 1885 og stedfestet til Trøndelag.⁴⁵ At mønsteret er kjent blitt brukt i Trøndelag fra slutten av 1800-tallet kan forklare hvorfor museet anså det som riktig å rekonstruere mønsteret istedenfor å tilbakeføre dagligstua til slik det faktisk så ut i 1910.

I notatene fra Fenne står det også at museet har «konferert» med Klara Klæt, Oles kone, der det har vært usikkerheter eller spørsmål. I første omgang ble det som var tidsriktig fra leinstrandsamlinga brukt i huset. I tillegg har museet kjøpt noen gjenstander med formål å sette i Klætlåna, og de har fått noen gjenstander fra Klæt-familien og andre gårder i området rundt Klett.⁴⁶ Fordi det ble valgt en tidsperiode så nær daværende tid, kunne man ta i bruk tidsvitner som kilde til innredningen. Dette gjorde at museet fikk en annen type arbeidsprosess med interiøret i Klætlåna enn det kanskje hadde vært med de andre utstillingene på Sverresborg. Uten Klæt-familiens beskrivelser av hvordan huset så ut da de var barn hadde nok interiøret i Klætlåna blitt veldig annerledes enn det ble og er i dag.

⁴³ Fenne *Møbleringa av Klæt-stua* 1980: 9

⁴⁴ Alsvik *Klæt-låna, notater ved gjenreisningen* u.å.: 2

⁴⁵ Brønne 1998: 270

⁴⁶ Fenne *Notat etter besøk på gardene Busklein og Klett* 24.06.1980: 1-2

Nettopp det at man hadde menneskene som hadde bodd i huset og senere også en del møbler fra huset er noe som museet trekker frem som unikt i dag.⁴⁷ Det er sjeldent at man har hus med tilhørende gjenstander og derfor har man ønsket å stille ut så mye som mulig av gjenstandene som originalt har stått i huset. Dette gjør også at museet kan fortelle en annen type historie med utstillingen enn de gjorde med hus som representerte generell boskikk fra det gjeldende geografiske området og sosial rang.

3.2 Miljøutstillingen fra 2021

I denne delen av kapittel 3 skal jeg se nærmere på hvorfor miljøutstillingen i Klætlåna blir endret, hvordan arbeidet med utstillingen foregår og til slutt hvordan resultatet av arbeidet blir. Her skal jeg se nærmere på hvilke endringer som blir gjort, hvilken effekt de har på utstillingen og hvordan utstillingen nå blir oppfattet.

Hvorfor blir utstillingen i Klætlåna endret?

Det er et ønske på museet, spesielt fra publikumsavdelingen, at flere av husene skal stå åpne for publikum. Fordi museet formidler levende historie er det et behov for å vurdere hver utstilling i forhold til hvordan de fungerer for formidlingen og for å ta en vurdering på gjenstandenes tilstand. Hvorfor akkurat denne utstillingen ble pusset opp i 2021 har en sammenheng med at museet ble forespurt av Klæt-familien om de ønsket flere gjenstander fra huset og at det var tid og mulighet til å få gjort arbeidet som gjenstandene i huset hadde behov for.⁴⁸ Klætlåna har alltid vært en pen gjennomført utstilling, men har over årene fått stått urørt. Denne praksisen er ikke noe som er unikt med Klætlåna, men en tendens som har vært i de fleste husene på Sverresborg. Årsaken til dette er at ferdige utstillinger ikke har vært prioritert å bruke ressurser på og slik har de nærmest stått urørt de siste 20 – 30 årene. Dette har ført til at en del gjenstander har blitt nedbrutt som et resultat av at de har stått i uoppvarmede hus med et varierende inn klima. Varierende klima, spesielt mye fukt, er svært belastende for gjenstander og for å redde dem har museet ofte hatt behov for å gjøre nødvendig konservering og etterpå satt dem i et klimastyrt magasin for å forhindre videre nedbrytning.⁴⁹ Dette har ført til at mange av utstillingene føles tomme, statiske og fossiliserte.

⁴⁷ Intervju. Monner, Neese og Rørvik Søhol, 20.04.2022

⁴⁸ Intervju. Monner, Neese og Rørvik Søhol, 20.04.2022

⁴⁹ Intervju. Monner, Neese og Rørvik Søhol, 20.04.2022

Ifølge Monner har det gjort at de mangler atmosfære og er til tider verken autentiske eller historisk korrekte.⁵⁰

Hvordan har arbeidet i 2021 foregått?

For bevaringsavdelingen betydde arbeidet med utstillingen at alle gjenstandene nå ble registrert i Primus og på digitalt museum. De ble fotografert, rengjort og det ble tatt en tilstandsvurdering og gjort nødvendig konserveringsarbeid.⁵¹ Strengt bevaringsmessig burde alle gjenstandene stått i et klimatisert magasin, men på et museum må man alltid vurdere bevarings- og konserveringsverdier mot verdien av formidling og autentisitet. En viktig del for hvordan utstillingen blir oppfattet i dag er at rommene i 2021 ble åpnet opp og at man slik kunne vise mer i utstillingen enn tidligere siden rommene hadde vært avsperrert. Dette er ikke nødvendigvis bra for gjenstandene, men for formidlingen har dette vært veldig viktig. Med en åpen utstilling vil det bli mer slitasje på gjenstandene og huset. Siden åpningen har museet for eksempel lagt merke til at det er mer støv i utstillingen enn tidligere, men i slike problemstillinger må formidling og bevaring møtes en plass i midten og ta en vurdering over hva gjenstandene tåler og hva som er formålet med utstillingen.⁵² Spørsmålet formidling versus konservering er alltid til stede og alle valg som tas er blitt vurdert i forhold til dette.

I tillegg til at utstillingen var sliten og hadde behov for en liten oppussing, var det for gjenstandene viktig at de ble vurdert i forhold til tilstand og forholdene i huset. Det er nå tatt et bevisst valg når det gjelder hvilke gjenstander som får stå i utstillingen.⁵³ Ved å være oppmerksom på hvordan omgivelsene, altså klimaet i huset, påvirker gjenstander har museet tatt en vurdering på bakgrunn av gjenstandens tilstand og risiko for økt nedbrytning dersom de fortsatt oppbevares i ustabil klima. De gjenstandene som ikke tåler klimaet i huset, ble ikke satt tilbake i utstillingen. Denne bevisstheten rundt klimaet i husene har i nyere tid fått ekstra fokus ved museet og, kan karakteriseres som en del av den forebyggende konserveringen av gjenstander.⁵⁴ For arbeidet med Klætlåna har det betydd at noen av gjenstandene som de ønsker å ha i utstillingen dessverre ikke kan settes inn fordi nedbrytningen blir for stor. Dette er tilfellet med for eksempel en gyngest/lekehest som

⁵⁰ Intervju. Monner, Neese og Rørvik Søhol, 20.04.2022

⁵¹ Intervju. Monner, Neese og Rørvik Søhol, 20.04.2022

⁵² Intervju. Monner, Neese og Rørvik Søhol, 20.04.2022

⁵³ Intervju. Monner, Neese og Rørvik Søhol, 20.04.2022

⁵⁴ Intervju. Monner, Neese og Rørvik Søhol, 20.04.2022

tidligere har stått i huset.⁵⁵ I tillegg til at alle gjenstandene som sto i huset ble vurdert har samme arbeid blitt gjort med de nye gjenstandene som kom fra Klæt-familien.

Fra intervjuet med Monner, Neese og Rørvik Søhol fikk jeg inntrykk av at det før var lite fokus på de små detaljene. En normal innredning av husene inneholdt relevante møbler og redskaper. Man hengt opp gardiner der det passet eller la en duk på bordet. I tillegg ble det kanskje satt inn noen pyntegjenstander, og det var det man satte inn i utstillingen. Det skulle være rent og pent, litt som en representasjonsbolig.⁵⁶ Nå derimot, er museet mer bevisst på de små tingene som gjør et hus til et hjem. I arbeidet med den nye miljøutstillingen har det derfor vært et fokus på de detaljene som tidligere har manglet. Huset hadde jo allerede en utstilling, men den manglet det lille ekstra. Kjøkkenet var for eksempel utstyrt med møbler og redskaper som er normalt å ha der, men det manglet nærværet av folk. I arbeidet med å finne det som manglet ble bilder av kjøkken fra samme periode brukt for å få et inntrykk av hvordan kjøkkenet så ut og hvilken funksjon den kunne ha for en familie. Det som manglet var ikke møbler og redskaper, men blant annet forbruksvarene som fins i et kjøkken. Denne formen for «research» ble brukt for alle rommene og ga inspirasjon til hvilke rekvisitter og gjenstander som manglet. Mye av arbeidet med utstillingen var derfor å finne, og i noen tilfeller lage, rekvisitter for at rommene skulle føles bebodd. I tillegg ga også noen av gjenstandene de fikk av Klæt-familien særpreg til rommene, som for eksempel barnehusken som henger på kjøkkenet.

Figur 9: I forgrunnen av bildet henger barnehusken, i bakgrunnen ser vi kjøkkenbenken. Legg merke til hvor mye mer levned og funksjonelt kjøkkenet ser ut på dette bilde enn på figur 5 & 6.

Foto: Marie Bonsaksen 2020.

⁵⁵ Intervju. Monner, Neese og Rørvik Søhol, 20.04.2022

⁵⁶ Intervju. Monner, Neese og Rørvik Søhol, 20.04.2022

Hvordan ble resultatet av arbeidet i 2021?

Når jeg går inn i Klætlåna i dag legger jeg raskt merke til hvor levende huset føles og det er tydelig at det har vært viktig for museet å skape en utstilling som føles ekte og autentisk. Under intervjuet jeg hadde med Monner, Neese og Rørvik Søhol poengterte alle tre at et av målene med utstillingen har vært å skape et hjem med illusjon av at det fortsatt bor noen der. Det skal virke som at husfolket nettopp har gått ut av rommet. Utstillingen skal være ryddig, men det skal også se ut som at noen bruker tingene.⁵⁷ For å gjøre fortellingen troverdig og kommunisere dette til publikum har museet vært nødt til å endre litt på utstillingen.

Interiørmessig er mye fortsatt likt. Det er i denne omgangen for eksempel ikke gjort noen endringer på malingen på veggene. Mange av de møblene som ble satt inn på 80-tallet står fortsatt i utstillingen, men ikke alltid på samme sted. Det er altså mye likt med utstillingene, men likevel føles de veldig forskjellige. For å svare på hvorfor de er så ulike må vi se nærmere på hva som er nytt i interiøret. Som tidligere fortalt var mye av arbeidet med utstillingen relatert til de små detaljene. Gjennom bruk av hverdagslige ting som man ikke nødvendigvis assosierer med et museum, men som er nødvendige for å formidle et troverdig hjem, forteller museet en historie om hvordan huset har blitt brukt. I Klætlåna har museet for eksempel innredet dagligstua og nystua for å tydeliggjøre stuenes forskjellige funksjon. Noe som den gamle utstillingen ikke klarte på samme måte. For å oppnå dette har museet vært nødt til å finne ut hva som manglet i den gamle utstillingen, hva som gjorde at den ikke følte bebodd og legge til de elementene som manglet. Gjennom grundig planlegging og fokus på detaljer har museet skapt en utstilling som er troverdig og som føles autentisk. Dagligstua er ryddig, men det ser ut som at noen bruker rommet. I kontrast er nystua ren og pen og mangler spor av hverdagslivet. Måten de to stuenes er innredet forsterker fortellingen om hvordan de forskjellige rommene ble brukt.

⁵⁷ Intervju. Monner, Neese og Rørvik Søhol, 20.04.2022

Figur 10: Bordet i nystua er dekket på til besøk. Foto Marie Bonsaksen 2022

Figur 11: bildet viser skrivebordet i dagligstua og lekene til barna. Foto: Marie Bonsaksen 2022

Et begrep som jeg automatisk brukte når jeg så miljøutstillingen for første gang, og som Monner, Neese og Rørvik Søhol har brukt når de omtaler utstillingen, er Atmosfære.⁵⁸ Et rom vil alltid ha en atmosfære og forskjellige rom har forskjellig atmosfære, men hvilken type atmosfære det har og hvor sterkt den føles blir bestemt av hvordan rommet oppleves. Derfor er det viktig å poengtere at utstillingen fra 1980-tallet også hadde en atmosfære, men den fremmet ikke de følelser og opplevelser som museet ønsket av miljøutstillingen. På museum er det vanskelig å kunne gi publikum en mulighet for å praktisere hjemmet. Nettopp fordi utstillinger består av gamle gjenstander er det visse begrensninger til hvordan de kan brukes. Man kan for eksempel ikke sitte på stolene eller åpne skap og skuffer. Fordi man som publikum ikke kan bruke hjemmet slik man er vant til er det viktig at det presenteres riktig slik at man likevel forstår huset som et hjem.⁵⁹ Det vil si at gjennom et utvalg av gjenstander skapes det en illusjon og hvordan disse gjenstandene oppleves av publikum vil bestemme hvordan rommet føles.

For å skape riktig atmosfære har det vært viktig å fokusere på detaljer i arbeidet

Figur 12 og 13: Eksempler på bruk av rekvisitter i den nye utstillingen.

Foto: Marie Bonsaksen 2022

⁵⁸ Intervju. Monner, Neese og Rørvik Søhol. 20.04.22

⁵⁹ Wiil 2015: 45

med den nye miljøutstilling. Som en del av dette har museet i større grad tatt i bruk rekvisitter enn tidligere. Rekvisittene som er satt inn i låna er alt fra tekstiler som klesplagg, gardiner og duker til matvarer og andre bruksgjenstander. Rekvisittene bidrar til at huset føles bebodd og slik får også miljøutstillingen en tydeligere atmosfære. Det er her den største forskjellen på utstillingen før og nå merkes. Den nye miljøutstillingen føles som et hjem og ulik bruk av rekvisitter i ulike rom bidrar til å forsterke rommenes atmosfære og tydeliggjøre deres funksjon. På kjøkkenet henger det for eksempel ei vaskesnor med klær til tørk, på benken ved langbordet står det kurver med epler og annen mat, det er «grøt» i skålene, ost på bordet, brød på skjærfjøla og grønnsaker på benken. På gulvet står matskålen til gårdskatten eller familiehunden. I dagligstua ligger det strikkesøy på bordet og på farens skrivepult ligger det aviser og notatbøker. I nystua henger et sjal over en gyngestol, bordet er dekket på med kaffe og kaker. Når man går inn i rommene kjennes det ut som at det er noen som bruker huset, selv om at man egentlig vet at det bare er en illusjon.

Her er det også viktig å bemerke seg at hvert rom har forskjellig atmosfære og at de kan ses på som separate utstillinger samtidig som at de er en del av en helhet. Dagligstua og nystua har for eksempel helt forskjellige atmosfærer, der dagligstua føles hjemlig og koselig og nystua føles formell, men sammen fungerer de også som en helhetlig opplevelse av et hjem. Det er hvordan rommene er innredet og hvilke typer gjenstander rommet består av i kombinasjon av menneskene i rommet som skaper atmosfæren. På kammerset har det for eksempel alltid stått et vaskestativ, men nå har museet i tillegg valgt å ha diverse hygieneprodukter stående på kommoden ved siden og de har satt inn to pottestoler, en for voksne og en for barn. For å forsterke følelse av at noen bor i huset pyntes det for eksempel til jul og kakene i nystua byttes ut med julekaker. Det blir pyntet med juletre og annen pynt slik det var vanlig på begynnelsen av 1900-tallet. Etter min mening åpner denne bruken av detaljer opp for formidling av nye tema.

En annen endring av miljøutstillingen man bør bemerke seg er barnas nærvær. Sverresborg, slik som mange andre friluftsmuseer, har de siste årene profilert seg som et museum for barn.⁶⁰ Likevel har barna manglet i flere utstillinger, inkludert i Klætlåna. På utstillingskartet fra 1981 er det satt inn noen gjenstander rettet mot barn, men de er plassert innerst i kammerset og har i tillegg tålt klimaet i bygget dårlig.⁶¹ I senere tid har man derfor vært nødt til å fjerne flere gjenstander, deriblant en gyngestol og noen barnemøbler, men det

⁶⁰ Rentzhog 2007: 437

⁶¹ M. B. Klætt (utstillingskart) 30.07.1981

har ikke blitt satt inn noe nytt for å erstatte det som ble tatt ut.⁶² En viktig del av den nye miljøutstillingen er derfor tydeliggjøringen av barnas nærvær. Dette er blant annet gjort ved å plassere gjenstander som barn har en relasjon til i utstillingen. Det er for eksempel leker på gulvet i dagligstua, det står en barnestol med skinnfell ved stuebordet og en barnehuske/stol som henger ned fra taket inne på kjøkkenet. Samtidig som kontrast er det ingen spor av barna i nystua. Denne tydeliggjøringen av barnas nærvær er gjort både for å engasjere barna som kommer til museet og, for at museet via gjenstandene kan formidle barns hverdag i 1910.⁶³ I tillegg til at dette har vært viktig for å engasjere de yngre generasjonene så bidrar det til illusjonen om husfolket som bor her.

Figur 14: Barnas nærvær tydeliggjøres blant annet gjennom lekene på gulvet i dagligstua.

*Foto: Marie Bonsaksen
2022*

Alle disse endringene i utstillingen har vært viktig for at miljøutstillingen i dag blir oppfattet som et troverdig og autentisk hjem. For å avslutte dette kapittelet synes jeg det er passende å trekke frem en kommentar fra intervjuet. Rørvik Søhol presiserte at huset og utstillingen var fin før oppussingen og det var mye å formidle om, men nå er det så mye mer.

⁶² Intervju, Monner, Neese og Rørvik Søhol, 20.04.2022

⁶³ Intervju, Monner, Neese og Rørvik Søhol, 20.04.2022

Videre påpeker hun at med de gamle utstillingene så vet man ikke helt hva man går glipp av.⁶⁴ De har et enormt potensial, men hvor mye publikum «går glipp av» kan vi ikke vite før utstillingene blir gjort noe med.

Kapittel 4: Oppsummerende avslutning

Som en avslutning på oppgaven kan vi ta en titt på spørsmålene jeg ønsket å undersøke. La meg starte med hvorfor museet har bygget sine utstillinger i Klætlåna. For utstillingen som sto ferdig i 1981 var det fokus på tilbakeføringen av låna til 1910. Akkurat hvorfor dette årstallet ble valgt blir ikke begrunnet i kildematerialet mitt. Om dette var bestemt på forhånd eller om det ble avgjort underveis kommer heller ikke tydelig frem i kildene, men det poengteres at dette er en tidsperiode som tidligere har manglet på museet. Det kan antyde at dette allerede hadde vært et tema som ble diskutert ved museet før de fikk Klætlåna. Etter utstillingen ble ferdig fikk den stå i stor grad urørt frem til 2021. Dette gjorde at utstillingen hadde behov for en liten oppfriskning, i tillegg ble museet også forespurt om de ville ha flere møbler og gjenstander som originalt hadde stått i huset. En kombinasjon av disse to og at museet hadde anledning til å gjøre det nødvendige arbeidet med utstillingen førte til oppussingen.

Dette fører meg videre til hvordan Sverresborg har bygget utstillingene i Klætlåna. Som jeg har vært innom var det på 1970- og 1980-tallet fokus på tilbakeføringen til 1910. Arbeidet med låna ble gjort ved hjelp av bygningsarkeologi og informasjon fra intervjuene med Klæt-familien. Huset ble møblert med tanke på hvordan det hadde sett ut og med få unntak ble huset satt tilbakeført til slik det hadde sett ut, men utstillingen manglet de små tingene som gjør et hus til et hjem. I 2021 lå fokuset på arbeidet med gjenstandene og tilføyelsen av rekvisitter. Dette arbeidet har ført til at utstillingen i dag oppfattes som en miljøutstilling med høy troverdighet. Jeg synes Rørvik Søhols kommentar om den gamle utstillingen treffer godt om hvordan utstillingen oppfattes nå i forhold til før. For utstillingen i Klætlåna har alltid vært fin, men den har manglet det lille ekstra for at den skulle føles ekte, levende og autentisk. Dette er egenskaper den absolutt har i dag, og jeg håper museet fortsetter i denne retningen med neste hus i køen.

⁶⁴ Intervju. Monner, Neese og Rørvik Søhol. 20.04.2022

Litteraturliste

- Alsvik, E. (1974) Klæt-låna - et hus med fortid. I Trøndelag Folkemuseum (Red.), *Årsberetning for Trøndelag folkemuseum* (30-37) Trøndelag folkemuseum.
- Brønne, J. (1998). *Dekorasjonsmaling: Marmorering – ådring – lasering – patinering – sjablondekor - strukturmaling*. Teknologisk forlag.
- Christensen, A. L. (1995). *Den norske byggeskikken: Hus og bolig på landsbygda fra middelalder til vår egen tid*. Pax forlag A/S
- Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving for studenter* (7. utg.). Gyldendal akademisk.
- Eriksen, A. (2009). *Museum: en kulturhistorie*. Pax forlag A/S
- Fiskaa, H. M. & Myckland, H. F. (red). (1956). *Norges bebyggelse 1: Nordlige seksjon. Herredsbindet for Sør-Trøndelag Østre del*, A/S Norsk Faglitteratur G. Reinert.
- Mellemsether, H (Red). (2005). *Historier fra et hus: Hans Nissen-gården*. Sverresborg, Trøndelag folkemuseum.
- Mellemsether, H. Reiersen, E. & Søholt, P. I (Red.). (2009). «*En smuk fremtid*»: *Trøndelag Folkemuseum Sverresborg 100 år*. Tapir akademisk forlag.
- Pedersen, R. (2003). Noen trekk av museenes historie frem til tidlig 1900-tall. I A. B. Amundsen, B. Rogan & M. C. Stang (Red.), *Museer i fortid og nåtid: Essays i museumskunnskap* (142-167). Novus forlag
- Renzhog, S. (2007). *Friluftsmuseerna: En skandinavisk idé erövrar världen*. Carlsson Bokförlag
- Sandvik, B. (2009). Hjemme igjen: Metoder for innredning av «hjem» på museum. *Tidsskrift for kulturforskning*, 2009 (volum 8, nr. 2). 44-62
- Stein, M. (2003). Restaureringsideologi. Teori og praksis ved restaurering av bildende kunst i Norge på 1900-tallet. I A. B. Amundsen, B. Rogan & M. C. Stang (Red.), *Museer i fortid og nåtid: Essays i museumskunnskap* (142-167). Novus forlag
- Strandgard, O. (2004) Museumsutstillingen. *Nordisk museologi*, 2004 (2). 107-118
- Trøndelag Folkemuseum Sverresborg (u.å.) *Museets historie*. Sverresborg. <https://sverresborg.no/om>
- Trøndelag Folkemuseum Sverresborg (1984) *Veileder for friluftsmuseet*. Trøndelag Folkemuseum Sverresborg
- Wiil, P. H. (2015) Atmosfære på museum – At (be)gripe en stemning. *Nordisk museologi*, 2015 (1). 40-55

Fra Trøndelag Folkemuseum Sverresborg, Bygningsarkivet, Klæt-låna:

M. B, *Klæt* (utstillingskart) 30.07.1981

Fenne, *Notat etter besøk på gardene Busklein og Klett* 24.06.1980

Thoresen, *Klætlåna fra Klæt «Bortigården», g.nr.45, br.nr.1, Leinstranda* 09.07.1981

Fenne, *Utstillingskart Klætstua*, oktober 1980

Fenne, *Møbleringa av Klett-stua*, oktober 1980

Alsvik, *Klæt-bygningen, notater fra nedtakingen* 1974

Alsvik, *Klæt-låna, notater ved gjenreisningen* u.å.

Klæt-stua, Leinstrand (Avskrift av intervju med Klara og Ole Klæt tatt opp på lydbånd 7/5-1974)

Klæt-stua, Leinstrand (Avskrift av intervju med Sigrid, Klara og Ole Klæt tatt opp på lydbånd 14/5-1974)

Klæt, stuelån, planer og snitt (plantegning) 1974

Intervjuguide:

- hva er nytt i utstillingen? Hvorfor ble det endret/lagt til?
- hva synes du har vært de viktigste endringene?
- hva ønsker dere å formidle med utstilling. Hvilken historie? Har dette endret seg siden 70- og 80-tallet?
- hvordan opplever publikum utstillingen nå i forhold til slik den var før?
- hvorfor ble det bestemt å gjøre endringer med utstillingen?
- På sommeren, er det skuespillere i låna eller må man få en omvisning for å få vite mer om huset og utstillingen? Er dette noe som har endret seg siden den første utstillingen sto ferdig?
- Når sto utstillingen ferdig?

Spørsmål til gammel utstilling:

- vet du noe om tankene bak den gamle utstillingen. Hva gjorde at den ble som den ble. Er den inspirert av utstillingsideologi eller spesifikke ideer, eller er den "bare" en fortsettelse av samme type utstillinger som allerede fantes på museet?
- tror du museet hadde valgt å gjøre så store endringer på bygget om det hadde kommet til museet i senere tid?
- Hvor mye av interiøret var originalt fra låna?

